

Arheološki institut

ARHEOLOGIJA U SRBIJI
projekti Arheološkog instituta u 2015. godini

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Beograd 2017

Izdavač

Arheološki institut
Beograd, Kneza Mihaila 35/IV
11000 Beograd, Srbija
e-mail: institut@ai.ac.rs
www.ai.ac.rs
Tel. +381 11 2637191

Za izdavača

Miomir Korać

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Priprema

Arheološki institut

Elektronsko izdanje

ISBN 978-86-6439-014-9

SADRŽAJ

Redakcija, Uvod	5
Slaviša Perić, Olga Bajčev, Ivana Stojanović, Đurđa Obradović, Preliminarni rezultati istraživanja na nalazištu Slatina – Turska česma u Drenovcu 2015. godine	15
Aleksandar Kapuran, Igor Jovanović, Ružana 2: praistorijska metalurška peć iz Banjskog Polja kod Bora – istraživanja 2015. godine	21
Aleksandar Bulatović, Rezultati zaštitnog istraživanja praistorijskog naselja na lokalitetu Piljakovac u Kržincu kod Vladičinog Hana	27
Vojislav Filipović, Ivana Popadić, Vidan Dimić, Zaštitna arheološka istraživanja na nalazištu Kalčine šume kod Vladičinog Hana	37
Ivan Vranić, Arheološka istraživanja lokaliteta Kale u Krševici 2015. godine	41
Saša Redžić, Nemanja Mrđić, Bebina Milovanović, Zaštitna arheološka istraživanja na lokalitetu Više grobalja 2015. godine	49
Mladen Jovičić, Ilija Danković, Milica Mitić, Zaštitna arheološka iskopavanja kasnoantičke nekropole na lokalitetu Pećine (Viminacijum) 2015. godine	57
Snežana Nikolić, Ljubomir Jevtović, Goran Stojić, Dragana Rogić, Arheološka istraživanja prostora viminacijumskog amfiteatra u 2015. godini	63
Bebina Milovanović, Saša Redžić, Mladen Jovičić, Arheološka istraživanja na lokalitetu Rit (Viminacijum) u 2015. godini	71
Nadežda Gavrilović Vitas, Gordana Milošević Jevtić, Vesna Crnoglavac, Arheološka istraživanja na Medijani u 2015. godini	77
Sofija Petković, Marija Jović, Dragica Bizjak, Begov most – Staničenje, zaštitna arheološka iskopavanja u 2015. godini na trasi autoputa E80, koridor 10, istočni krak	85
Sofija Petković, Gordan Janjić, Vrelo – Šarkamen, arheološka istraživanja, prezentacija i promocija 2015. godine	93

Sofija Petković, Bojana Ilijić, Marija Jović, Dragica Bizjak, Nekropola Slog – Timacum Minus, zaštitna iskopavanja 2015. godine	97
Vujadin Ivanišević, Bernard Bavant, Ivan Bugarski, Caričin grad – arheološka istraživanja u 2015. godini	103
Snežana Golubović, Ivana Kosanović, Željko Jovanović, Digitalna obrada arheoloških celina i nalaza na Viminacijumu	111
Angelina Raičković Savić, Ana Bogdanović, Obrada keramičkog materijala iz ukopa sa prostora severoistočnog dela amfiteatra Viminacijuma	119
Nataša Miladinović-Radmilović, Dragana Vulović, Ksenija Đukić, Bolesti zglobova – spondiloza i spondilartroza na vratnim pršljenovima	125
Josip Šarić, Aktuelna proučavanja artefakata od okresanog kamena	131
Vujadin Ivanišević, Ivan Bugarski, Učešće Arheološkog instituta u poslednje dve godine projekta Archaeolandscapes Europe	139
Jelena Anđelković Grašar, Milica Tapavički-Ilić, Završetak projekta <i>OpenArch</i> i snimanje filma “Interaction with Visitors in Archaeological Open-Air Museums”	147
Dragana Antonović, MESO 2015, The 9th International Conference on the Mesolithic in Europe, Belgrade, Serbia, September 14th-18th, 2015	151

Sofija Petković, Arheološki institut Beograd
 Bojana Ilijić, Zavičajni muzej Knjaževac
 Marija Jović, Niš
 Dragica Bizjak, Knjaževac

NEKROPOLA SLOG – TIMACUM MINUS, ZAŠTITNA ISKOPAVANJA 2015. GODINE¹

Zaštitna iskopavanja nekropole Slog u Ravni kod Knjaževca u okviru projekta *Arheološka istraživanja, prezentacija i promocija rimskog utvrđenja i grada Timacum Minus u Ravni kod Knjaževca*, koji realizuju Arheološki institut u Beogradu i Zavičajni muzej u Knjaževcu (Петковић *et al.* 2014; Petković *et al.* 2014; Petković *et al.* u štampi), nastavljena su i 2015. godine.²

Slika 1 – Sonde 3/14 i 4/15, sa zapada (S. Petković)

¹ Članak predstavlja rezultat rada na projektima *Romanizacija, urbanizacija i transformacija urbanih centara civilnog i naučnog karaktera u rimskim provincijama na tlu Srbije* (br. 177007), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije, i *Arheološka istraživanja, prezentacija i promocija rimskog utvrđenja i grada Timacum Minus u Ravni kod Knjaževca*.

² Iskopavanja su realizovana tokom prve dve nedelje oktobra. Rukovodilac istraživanja bila je dr Sofija Petković, viši naučni saradnik Arheološkog instituta, a stručnu ekipu su činili Bojana Ilijić MA, viši kustos Zavičajnog muzeja Knjaževac, Marija Jović MA i mr Goran Ilijić, arheolozi, antropolog Dragica Bizjak i inž. Nikola Ivanković, arhitekta.

Na prostoru južno od zidanih grobnica i istočno od sonde 3/14, u njenom produžetku od istočnog profila AB, postavljena je sonda pravca sever-jug, dimenzija 6 m x 5 m, označena kao sonda 4/15 (Sl. 1). U ovogodišnjoj kampanji istraživanja, zbog vremenskog ograničenja uslovljenog skromnim finansijskim sredstvima, prvo su istraženi grobovi konstatovani na kraju prošlogodišnje kampanje - G.187 u sondi 2/14 i G.188 u sondi 3/14 (Sl. 2), i novootkriveni grobovi - G.189 u obrušenom zapadnom profilu sonde 1/13 i G.190 u sondi 3/14, ispod groba 188. U središnjem delu sonde 4/15 otkrivena su još tri groba (G.191-193), tako da je 2015. godine istraženo ukupno sedam grobova. Takođe, utvrđeno je da je severni deo sonde 4/15 oštećen erozijom južnog profila arheološkog iskopa iz 1994-1995. godine, dok je južni deo sonde devastiran nekim recentnim ukopom, koji se pruža u pravcu istok-zapad, najverovatnije vojnim rovom iz prvih decenija 20. veka, iz Balkanskih ratova i/ili Pr-

Slika 2 – Grob G.188, sa severa (G. Ilijić)

Slika 3 – Grob G.190, sa juga (S. Milutinović)

vog svetskog rata, sudeći po nalazima gvođenog dugmeta sa vojničkog mundira i gvođenog kuhinjskog noža. U sondi 4/15 konstatovana je identična stratigrafija kulturnih slojeva, kao u prethodnim kampanjama (Petković *et al.* 2014; Petković *et al.* u štampi).

Grob G.190, u kome je sahranjena mlada žena, oštećen je ukopom groba G.188, tako što je uništena leva strana skeleta. Inače su kosti pokojnice jako loše očuvane – lobanja je otkrivena u tragovima, kao i desna karlična kost, dok su jedino kosti desne noge relativno dobro očuvane (Sl. 3). Grob G.188 je pljačkan, skelet je dislociran, a kamena konstrukcija groba je povađena i stavljena na gomilu (Sl. 2). U ovom grobu bio je sahranjen odrastao muškarac, ali nije bilo moguće hronološki opredeliti ovu sahranu s obzirom da su, osim osteološkog materijala, nedostajali grobni nalazi. *Terminus post quem* predstavlja datovanje groba G.190, koji je na osnovu grobnih nalaza datovan u II fazu kasnoantičke nekropole (350-380. godine).

U G.190 otkriveni su bogati nalazi – sa obe strane lobanje po jedna zlatna minduša-karičica, koje su, sudeći po tragovima bronzane žice, imale vertikalne priveske, možda sa perlicama od nekog organskog materijala, bisera ili ćilibara, koji su se dezintegrisali – a na čeonom delu lobanje par srebrnih igala-ukosnica, jednu pozlaćenu sa glavom u obliku čaure maka i drugu sa poliedarskom glavom. U visini leve podlaktice pronađena su tri bronzana i jedan srebrni novac cara Konstancija II (Sl. 4).

Bez obzira na relativno skromne ukupne rezultate, kampanja iz 2015. godine je iznedrila izuzetne pokretne arheološke nalaze, zbog činjenice da je u gotovo svakom istraženom grobu bilo priloga, među kojima izdvajamo pomenute nalaze iz kasnoantičkog groba mlade žene G.190 (Sl. 5), kao i jednu srebrnu i jednu bronzanu mindušu, bronzanu narukvicu i bronzani novac iz dečjeg groba G193 (Sl. 6). Zanimljivi su i nalazi bronzanog prstena i kopče iz kasnoantičkog groba G.192. Na osnovu grobnih nalaza G.193 se može datovati u 5-6. vek,³ a u kontekstu kasnoantičke nekropole Slog u njenu III fazu (410-450).

Slika 4 – Grob G.190, detalj sa nalazima, sa severa (S. Milutinović)

³ Minduše se tipološki opredeljuju u 5-6. vek (Кондић, Поповић 1977: 197, Т. XVI/1; Špehar 2010: 70, kat. 164; Грујић 2012: 183-184, сл. 4/2, Т. I/1), a novac pripada kovanju Konstancija II.

Slika 5 – Nalazi iz groba G 190 (S. Milutinović)

Činjenica da su u sondi 4/15 otkriveni samo kasnoantički grobovi, ukazuje na moguću istočnu granicu srednjovekovne nekropole na brdu Slog. U tom slučaju, može se pretpostaviti da se kasnoantička nekropola širila od istoka ka zapadu, odnosno od utvrđenja, preko potesa Širine, na zapadnu padinu brda Slog, dok se srednjovekovna nekropola širila sa zapada na istok, odnosno niz zapadnu padinu istog brda. S obzirom da nam nije poznata lokacija srednjovekovnog naselja, možda ga treba tražiti zapadno od brda Slog.⁴

Slika 6 – Nalazi iz groba G 193 (S. Milutinović)

⁴ O mogućoj lokaciji ranovizantijskog utvrđenja i srednjovekovnog naselja na brdu Sv. Trojica i na brdu Podina u: Миладиновић-Радмиловић, Илијић 2011 i Петковић, Илијић 2012.

Iako rezultati zaštitnih istraživanja nekropole Slog u Ravni ostvareni od 2013. do 2015. godine jasno ukazuju na potrebu nastavka iskopavanja duž leve strane puta Ravna – Debelica, da bi se spasli dragoceni podaci o drevnom stanovništvu Ravne i vredni arheološki nalazi, u 2016. godini projekat nije bio sufinansiran od strane Ministarstva kulture i informisanja.

Bibliografija:

Грујић 2012 – И. Грујић, Касноантичка некрпола на локалитету Градиште у Давидовцу, *Гласник Српској археолошкој друштва* 27/2011, 2012, 175-191.

Кондић, Поповић 1977 – В. Кондић, В. Поповић, *Царичин Град. Утврђено насеље у византијском Илирику*, Београд 1977.

Миладиновић-Радмиловић, Илијић 2011 – Н. Миладиновић-Радмиловић, Б. Илијић, Резултати заштитних археолошких истраживања на локалитету *Timacum Minus* – Подина, *Гласник Српској археолошкој друштва* 25/2009, 323-347.

Petković et al. 2014 – S. Petković, N. Radinović i B. Ilijić, Nekropola Slog - *Timacum Minus* u Ravni kod Knjaževca. Zaštitna iskopavanja u 2013. godini, u: D. Antonović (ur.), *Arheologija u Srbiji. Projekti Arheološkog instituta u 2013. godini*, Beograd 2014, 76-81.

Петковић et al. 2014 – С. Петковић, Н. Радиновић, Б. Илијић, Археолошка истраживања некрополе Слог у Равни код Књажевца 2013. године, *Развитак* LII/243-244, Зајечар 2014, 33-38.

Petković et al. u štampi – S. Petković, B. Ilijić, M. Mitić, M. Jović, D. Bizjak, Nekropola Slog – *Timacum minus*, zaštitna iskopavanja 2014. godine, u: I. Bugarski, N. Gavrilović Vitas, V. Filipović (ur.), *Arheologija u Srbiji. Projekti Arheološkog instituta u 2014. godini*, Beograd, u štampi.

Петковић, Илијић 2012 – С. Петковић, Б. Илијић, Прилог проучавању римског насеља на локалитету *Timacum Minus* код Књажевца, *Гласник Српској археолошкој друштва* 28, 153-178.